

PODSTAWA PROGRAMOWA MUZYKA - KLASY IV - VIII

Powszechna edukacja muzyczna adresowana jest do wszystkich uczestników procesu edukacyjnego niezależnie od poziomu zdolności i umiejętności muzycznych, postaw, zainteresowań czy przekonań. To swoiste przygotowanie świadomych odbiorców sztuki muzycznej podlega założeniom koncepcyjnym ze wskazaniem praktycznego działania.

Muzyka jest tą szczególną dziedziną sztuk pięknych, która stymuluje wielostronny, harmonijny i całościowy rozwój ucznia. Poprzez realizację wszystkich jej funkcji: wychowawczej, poznawczej, kształcącej, kompensacyjno-terapeutycznej, estetycznej, integrującej, ludycznej i kreacyjnej przyczynia się do kształtowania osobowości młodego człowieka otwartego na świat i wyzwania, które niesie współczesność. Zadaniem zajęć muzycznych jest przede wszystkim rozwijanie wrażliwości, wyobraźni i kreatywności uczniów. Nie do przecenienia jest również znaczenie emocjonalne muzyki, które niesie aktywne muzykowanie i jej percepcja. Emocjonalność stanowi istotny czynnik kształtujący rozwój i determinujący postrzeganie siebie, innych ludzi i świata.

Znaczącą rolę w tym procesie pełni nauczyciel muzyki, którego zadaniem jest nieustanne dążenie do uwrażliwienia ucznia na jej piękno, potrzebę obcowania z nią, przyjemność jaką niesie oraz na uświadomienie obecności muzyki w życiu człowieka, każdej grupy społecznej, kultury i czasu historycznego. Szczególnie ważne jest, aby uczeń doświadczał radości z muzykowania.

Wyjątkowe znaczenie w nauczaniu i uczeniu się przedmiotu, posiada muzyczna aktywność własna nauczyciela, który poprzez kompetencje warsztatowe (specjalistyczne), kreatywne, osobowościowe, dydaktyczne i wychowawcze, a także indywidualny rodzaj pasji, wchodzi w specyficzną interakcję z uczniami opartą na humanistycznych intencjach edukacji.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I Indywidualna i zespołowa ekspresja twórcza, doskonalenie umiejętności muzycznych.
- II Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania.
- III Wiedza o kulturze muzycznej, narodowym i światowym dziedzictwie kulturowym.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Indywidualna i zespołowa ekspresja twórcza, doskonalenie umiejętności muzycznych

Uczeń:

zdobywa kompetencje w zakresie śpiewu:

- 1) śpiewa ze słuchu lub z wykorzystaniem nut (w zespole, solo, a cappella, z akompaniamentem) minimum 10 różnorodnych utworów wokalnych w roku szkolnym:
 - a) piosenki z repertuaru dziecięcego, młodzieżowego, popularnego i ludowego;
 - b) wybrane pieśni (w tym artystyczne i patriotyczne);

- c) kanony;
- 2) poprawnie śpiewa z pamięci, zachowując należyłą postawę, hymn państwowy „Mazurek Dąbrowskiego”
- 3) śpiewa dbając o emisję i higienę głosu, stosuje ćwiczenia oddechowe, dykcyjne i in., zachowując naturalne predyspozycje głosu (barwa, brzmienie, głośność);
- 4) wykonuje solo lub w zespole „rapowanki”, rytmiczne recytacje chóralne;
- 5) tworzy z pomocą nauczyciela i samodzielnie:
 - a) struktury melodyczne;
 - b) sygnały dźwiękowe;
 - c) prosty dwugłos (burdon, ostinato, głos towarzyszący górny lub dolny);
 - d) głosowe ilustracje dźwiękowe (onomatopeje) do scen sytuacyjnych, tekstów literackich i obrazów;
- 6) improwizuje wokalnie oraz tworzy – pod kierunkiem nauczyciela i samodzielnie – różnorodne wypowiedzi muzyczne według ustalonych zasad;

zdobywa kompetencje w zakresie gry na instrumentach:

- 1) gra na instrumentach ze słuchu i z wykorzystaniem nut (solo i w zespole) na jednym lub kilku instrumentach do wyboru: dowolny instrument akustyczny np. flet prosty, flażolet (flecik polski), instrument klawiszowy, dzwonki, instrumentarium Orffa lub instrument elektroniczny:
 - a) schematy rytmiczne;
 - b) melodie;
 - c) proste utwory;
 - d) akompaniamenty;
- 2) gra hymn Zjednoczonej Europy;
- 3) odtwarza gestodźwiękami proste rytmy i schematy rytmiczne;
- 4) tworzy z pomocą nauczyciela i samodzielnie:
 - a) struktury rytmiczne;
 - b) swobodny akompaniament rytmiczny i melodyczny;
 - c) instrumentalne ilustracje dźwiękowe do scen sytuacyjnych, tekstów literackich i obrazów;
- 5) improwizuje oraz tworzy – pod kierunkiem nauczyciela i samodzielnie – różnorodne wypowiedzi muzyczne według ustalonych zasad, z użyciem dostępnych lub wykonanych przez siebie instrumentów;

zdobywa kompetencje w zakresie ruchu przy muzyce:

- 1) odtwarza ruchem proste rytmy i schematy rytmiczne,
- 2) wykonuje kroki, figury i układy taneczne:
 - a) polskich tańców narodowych: poloneza, kujawiaka i krakowiaka;
 - b) wybranych tańców ludowych (szczególnie własnego regionu);
 - c) wybranych tańców różnych narodów;
 - d) wybranych tańców towarzyskich;
- 3) improwizuje za pomocą gestu i ruchu oraz tworzy ilustracje ruchowe do muzyki;

zdobywa kompetencje w zakresie słuchania i percepcji muzyki:

- 1) świadomie słucha wybranych dzieł literatury muzycznej (w całości lub fragmentów):
 - a) reprezentatywnych dla kolejnych epok (od średniowiecza do XX w.);
 - b) muzyki jazzowej i rozrywkowej;
 - c) polskich pieśni artystycznych i patriotycznych;
 - d) utworów ludowych w postaci oryginalnej i stylizowanej;
- 2) rozpoznaje ze słuchu:
 - a) brzmienie instrumentów muzycznych;
 - b) brzmienie głosów ludzkich: sopran, alt, tenor, bas;
 - c) poznane style i formy muzyczne;
 - d) polskie tańce narodowe;
 - e) aparat wykonawczy (solista, zespół kameralny, chór, orkiestra);
- 4) rozpoznaje i analizuje utwory muzyczne określając ich elementy, nastrój i charakter, formułuje wypowiedzi stosując pojęcia charakterystyczne dla języka muzycznego;
- 5) przedstawia słuchaną muzykę za pomocą środków pozamuzycznych:
 - a) odzwierciedla graficznie cechy muzyki i strukturę form muzycznych;
 - b) rysuje, maluje oraz układa teksty do muzyki;
 - c) werbalizuje emocje i odczucia;
 - d) opisuje słowami cechy i charakter słuchanych utworów.

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania

Uczeń:

- 1) zna, rozumie i wykorzystuje w praktyce:
 - a) podstawowe pojęcia i terminy muzyczne (pięciolinia, klucz, nuta, wartość rytmiczna, dźwięk, gama, akord, akompaniament) oraz zależności między nimi;
 - b) określa podstawowe elementy muzyki (rytm, melodię, harmonię, agogikę, dynamikę, kolorystykę, artykulację);
- 2) odczytuje i zapisuje elementy notacji muzycznej:
 - a) nazywa dźwięki gamy, rozpoznaje ich położenie na pięciolinii;
 - b) różnicuje wartości rytmiczne nut i pauz;
 - c) zna skróty pisowni muzycznej: repetycja, volty, da capo al fine;
 - d) zna podstawowe oznaczenia: metryczne, agogiczne, dynamiczne i artykulacyjne, fermatę;
 - e) potrafi posługiwać się symboliką beznutową, (np. tabulaturą, fonogestyką, uproszczoną fonogestyką, tataizacją);
- 3) wykazuje się znajomością i dokonuje podziału:
 - a) instrumentów muzycznych ze względu na źródło dźwięku – nazywa i charakteryzuje je;
 - b) głosów ludzkich (sopran, alt, tenor, bas);
 - c) aparatu wykonawczego (solista, zespół kameralny, chór, orkiestra);
- 4) wykazuje się znajomością i dokonuje charakterystyki:

- a) rodzajów muzyki (wokalna, instrumentalna, wokлно-instrumentalna, artystyczna, rozrywkowa, ludowa, sakralna, filmowa, teatralna i in.);
 - b) stylów muzycznych (pop, rock, jazz, folk, rap, techno, disco, reggae i in.);
 - c) form muzycznych: budowa okresowa, AB, ABA, ABA¹, kanon, rondo, wariacje, pieśń, opera, balet, operetka, musical, koncert, symfonia;
 - d) faktury muzycznej: homofoniczna, polifoniczna;
- 5) określa charakterystyczne cechy:
- a) polskich tańców narodowych: poloneza, mazura, kujawiaka, oberka, krakowiaka;
 - b) wybranych tańców regionalnych polskich i różnych narodów;
 - c) wybranych tańców towarzyskich i współczesnych;
- 6) wymienia nazwy epok w dziejach muzyki (średniowiecze, renesans, barok, klasycyzm, romantyzm, muzyka XX w.) oraz potrafi wskazać kompozytorów reprezentatywnych dla nich;
- 7) porządkuje chronologicznie postacie kompozytorów: Mikołaj Gomółka, Jan Sebastian Bach, Antonio Vivaldi, Wolfgang Amadeusz Mozart, Ludwig van Beethoven, Fryderyk Chopin, Stanisław Moniuszko, Witold Lutosławski, Wojciech Kilar, Henryk Mikołaj Górecki, Krzysztof Penderecki;
- 8) potrafi uzasadnić swoje preferencje muzyczne, argumentuje swoje wybory;
- 9) tworzy, odtwarza i zapisuje muzykę przy użyciu dostępnych technologii.

III. Wiedza o kulturze muzycznej, narodowym i światowym dziedzictwie kulturowym

Uczeń:

- 1) tworzy kolekcję, gromadząc wartościowe utwory muzyczne, które zna, lubi słuchać i potrafi rozpoznać;
- 2) zna repertuar współczesnego kulturalnego człowieka, orientując się w sztandarowych utworach z dziejów historii muzyki (np. Jan Sebastian Bach, Antonio Vivaldi, Wolfgang Amadeusz Mozart, Ludwig van Beethoven, Fryderyk Chopin, Stanisław Moniuszko, Piotr Czajkowski, George Gershwin, Wojciech Kilar, Krzysztof Penderecki) i współczesnej kultury muzycznej (np. Erick Clapton, Luis Armstrong, Michael Jackson, Leonard Cohen, Bob Dylan, The Beatles, ABBA, Queen, Perfect, Dżem i in.);
- 3) zna i wymienia instytucje upowszechniające kulturę muzyczną we własnym regionie, kraju i na świecie oraz ich działalność, a także śledzi wydarzenia artystyczne w kraju i na świecie;
- 4) poszukuje informacji o muzyce w wydawnictwach książkowych, multimedialnych i innych dostępnych źródłach;
- 5) poznaje i popularyzuje przykłady muzycznej twórczości ludowej, obrzędy, zwyczaje, tradycje swojego regionu;
- 6) wyszukuje nagrania z literatury muzycznej w celu zilustrowania twórczości kompozytorów, cech epoki, charakterystyki stylów, przygotowując prezentacje, muzyczne portfolio, jednocześnie przestrzegając praw autorskich;
- 7) inicjuje, uczestniczy i współdziała w tworzeniu artystycznych projektów edukacyjnych o charakterze interdyscyplinarnym z wykorzystaniem technologii informacyjnej;

- 8) angażuje się w kreowanie kultury artystycznej swojej szkoły i miejscowości;
- 9) uczestniczy realnie lub wirtualnie w różnorodnych wydarzeniach muzycznych;
- 10) stosuje zasady wynikające ze świadomego korzystania z dorobku kultury muzycznej: odpowiednie zachowanie podczas koncertu, przedstawienia operowego itp., tolerancja dla preferencji muzycznych innych osób oraz szacunek dla twórców i wykonawców.

Warunki realizacji

Podczas organizowania procesu dydaktyczno-wychowawczego należy pamiętać, że ćwiczenia praktyczne muszą dominować nad zagadnieniami teoretycznymi. Wszelkie wiadomości z zakresu teorii i historii muzyki stanowią uzupełnienie podejmowanych działań artystycznych.

Uzupełnieniem muzykowania podczas lekcji oraz szansą na rozwijanie zainteresowań, predyspozycji i uzdolnień uczniów jest ich udział w zespole muzycznym. Każdy nauczyciel muzyki, w ramach pensum dydaktycznego, zobowiązany jest do prowadzenia w wymiarze dwóch godzin tygodniowo¹ chóru lub zespołu wokально-instrumentalnego, bądź zespołu instrumentalnego. Zajęcia te powinny odbywać się w grupie międzyklasowej, na poziomie etapu edukacyjnego.

Do prawidłowego prowadzenia zajęć z muzyki konieczna jest pracownia wyposażona w:

- 1) instrumenty muzyczne: perkusyjne niemelodyczne i melodyczne, instrument lub instrumenty klawiszowe (akustyczne lub/i elektroniczne), instrumenty dęte, instrumenty strunowe;
- 2) tablicę z pięciolinia, rzutnik multimedialny i ekran lub tablicę multimedialną;
- 3) sprzęt do odtwarzania, nagrywania i nagłaśniania dźwięku, komputer z oprogramowaniem muzycznym (np. edytory tekstu muzycznego, obróbki cyfrowej dźwięku, mini-studio muzyczne itp.) i z dostępem do Internetu;
- 4) bibliotekę muzyczną (nuty, śpiewniki, podręczniki), fonotekę i filmotekę;
- 5) plansze dydaktyczne (papierowe lub multimedialne).

Monitorując rozwój muzyczny uczniów, w ramach badania wartości własnej pracy, nauczyciel powinien zaproponować dostosowaną odpowiednio ofertę zajęć pozalekcyjnych, a w szczególnych przypadkach, w porozumieniu z rodzicami, skierować dziecko do placówki kształcenia artystycznego.

Szkoła powinna stwarzać warunki do obcowania z muzyką „na żywo” poprzez udział uczniów w koncertach i spektaklach muzycznych, organizowanych w szkole i poza szkołą oraz do publicznej prezentacji umiejętności muzycznych uczniów.

Lekcje szkolne muszą być uzupełniane innymi formami zajęć, wśród których wymienić można:

- udział w koncertach, przedstawieniach muzycznych;

¹ Rozumiane jako godziny płatne, składowe 18-godzinne pensum nauczyciela lub płatne godziny ponadwymiarowe.

- lekcje w salach koncertowych, szkołach muzycznych, muzeach;
- współtworzenie koncertów, prezentacji, imprez muzycznych;
- organizowanie, propagowanie i udział w koncertach typu „dzieci – dzieciom”;
- udział w projektach interdyscyplinarnych klasowych i szkolnych;
- spotkania z artystami;
- poznawanie lokalnego folkloru muzycznego i jego twórców, w miarę możliwości współtworzenie kultury regionalnej w powiązaniu z instytucjami zajmującymi się upowszechnianiem kultury i sztuki;
- udział w przeglądach, festiwalach i konkursach muzycznych.

Ponadto:

1. Należy zachować szczególną dbałość o jakość edukacji muzycznej warunkowaną wielością i różnorodnością doświadczeń w zakresie śpiewu, gry na instrumentach, tworzenia i improwizowania muzyki, kreatywności muzycznej, słuchania i percepcji muzyki oraz ruchu z muzyką i tańca.
2. Wszelka aktywność muzyczna prowadzi do zdobycia niezbędnych wiadomości teoretycznych.
3. Uczeń opanowuje umiejętności muzyczne i obowiązkowy repertuar naśladując nauczyciela, współpracując z nim oraz kreując własne rozwiązania.
4. Rodzaj aktywności muzycznej powinien być elastycznie dostosowany do indywidualnych predyspozycji każdego ucznia.
5. Realizacja zajęć winna umożliwiać każdemu dziecku rozwijanie kreatywności oraz kompetencji społecznych takich jak: współdziałanie, współodpowiedzialność, umiejętność prezentacji osiągnięć indywidualnych i zespołowych, pełnienie różnorodnych funkcji w grupie, umiejętność oceny i wyboru, tolerancję dla gustów i upodobań oraz tradycji kulturowych odmiennych od własnych.
6. Przedstawione w niniejszej podstawie programowej założenia, cele i treści nauczyciel może realizować w oparciu o dostępne metody wynikające z różnorodnych koncepcji edukacji muzycznej oraz wypracowane własne działania innowacyjne.